

Kielten ja kulttuurien keskustelunanalyttistä vertailua

Jack Sidnell (toim.): *Conversation analysis. Comparative perspectives. Studies in interactional sociolinguistics 27.* Cambridge: Cambridge University Press 2009. 441 s. ISBN 978-0-521-88371-9.

Vertailu on ollut vahvasti esillä viimeaikaisessa keskusteluntutkimuksessa. Vuoden 2009 aikana ilmestyi kaksi teosta, joissa vertailu on keskeisenä teemana. Toinen näistä on Jack Sidnellin toimittama *Conversation analysis: Comparative perspectives*, jota arvioin tässä. Toinen taas on Markku Haakanan, Minna Laakson ja Jan Lindströmin toimittama *Talk in interaction: Comparative dimensions* (ks. Rauniomaa 2010). Teokset täydentävät toisiaan, ja niitä on kiinnostavaa lukea rinnakkain.

Vertailusta voidaan keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa puhua monessa eri merkityksessä. Yhtäältä voidaan ajatella, että vertailu on aina sisäsyntyinen osa keskustelunanalyttistä tutkimusprosessia. Keskustelunanalyttiset tutkimukset perustuvat vuorovaikutusaineistosta tehtyihin kokoelmiin, ja kokoelmia koostaessaan tutkija aina vertailee esimerkkejä tutkimastaan ilmiöstä toisiinsa ja analysoi, kuuluvatko ne saman kokoelman piiriin vai eivät. Toisaalta vertailu voi olla myös tutkimuksen ilmipantuna tavoitteena ja tarkoittaa esimerkiksi jonkin tietyn vuorovaikutuskäytännön vertailua erityyppisissä vuorovaikutustilanteissa. Vuorovaikutustilanteita taas saattavat erottaa toisistaan monenlaiset asiat,

kuten esimerkiksi se, onko kyseessä kasvokkainen vuorovaikutustilanne vai puhelimitse tapahtuva keskustelu, onko tilanne institutionaalinen vai arkinen tai miten monta osallistujaa tilanteessa on. Yksi vuorovaikutustilanteita erottava tekijä voi olla myös se, että ne käydään eri kielillä ja eri kulttuureissa. Tämä kieltenvälinen vertailu on se näkökulma, joka korostuu Sidnellin toimittamassa teoksessa. Teoksen artikkeleita yhdistävä keskeinen kysymys on, miten eri kielten resurssit määrittävät niitä mahdollisuuksia, joita sosiaalisen toiminnan toteuttamiseen kyseisellä kielellä on olemassa.

Teos koostuu johdantoluvusta, kymmenestä artikkelista sekä keskustelunanalyttisen metodologian yhden alkuunpanijan Emanuel Schegloffin kirjoittamasta kommenttiosuudesta. Artikkelit on jaettu temaattisesti kolmeen ryhmään: korjauksia käsitteleviin, erilaisten vastausvuorojen ominaisuuksia käsitteleviin sekä toimintojen muotoilua ja sekvenssejä tarkasteleviin teksteihin. Artikkeleissa on analysoitu yksityiskohtaisesti kymmentä eri kieltä, eikä yksikään esitetyistä tutkimuksista keskity analysoimaan pelkästään englantia. Tätä voi pitää positiivisena asiana, sillä keskustelunanalyttistä tutkimusta on tehty pitkään lähes ainoastaan englanninkielisistä vuorovaikutustilanteista. Nykyään Englanti ei kuitenkaan enää dominoi tutkimuksen kohteena entiseen tapaan, ja on hyvä, että tämä näkyy myös julkaistuissa tutkimuksissa. Englanti on

kuitenkin kirjassa vahvasti läsnä nimenomaan vertailukohtana.

Kirjan artikkeleita yhdistää toisiinsa selvimmin se, että keskustelunanalyysi on niissä kaikissa metodisena viitekehysenä – tai ainakin lähtökohtana. Kaikissa artikkeleissa on myös jollakin tasolla mukana kieltenvälinen vertailu, mutta vertailu näyttää tarkoittavan eri tutkimuksissa eri asioita. Osassa tutkimuksen kohteena on useita kieliä, ja vertailu kielten välillä on selvää. Monessa artikkelissa kuitenkin tutkitaan tiettyä käytännettä yhdessä kielessä, ja vertailu tarkoittaa lähinnä omien havaintojen vertaamista aikaisemmassa kirjallisuudessa raportoituihin huomioihin.

Yhteisiä ongelmia, erilaisia korjauskäytänteitä

Johdannossa Sidnell nostaa esiin muutamia keskustelunanalyttisen tutkimuksen peruseräitä ja vertailee keskustelunanalyttistä tutkimusotetta erityisesti kulttuurienväliseen pragmatiikkaan sekä tutkimussuuntausten lähtökohtien että metodologian kannalta. Keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa kieltenvälisen vertailun kannalta keskeinen on ajatus siitä, että vuorovaikutustilanteissa osallistujat kohtaavat aina tiettyjä haasteita, jotka on ratkaistava, oli puheen kieli mikä tahansa. Kiinnostavaa on selvittää, miten kyseisen kielen resurssit käytetään tässä hyväksi ja millaisia eroja eri kielten välillä on. Teoksen johdanto johdattaa kirjan teemoihin hyvin, mutta on mielestäni melko vaikeaselkoinen. Sitä ei voisi samaan tapaan suositella luettavaksi esimerkiksi opiskelijoille kuin Haakanan, Laakson ja Lindströmin (2009) toimittaman vertailukirjan johdantoa, joka on

hyvin selkeä ja jossa käydään napakasti läpi niin keskustelunanalyttisen metodologian peruseräät kuin erilaisia näkökulmia vertailuun.

Teoksen ensimmäisessä osiossa käsitellään vuorovaikutuksen korjausilmiöihin liittyviä kysymyksiä. Sen aloittaa Ruy-Juan Regina Wun artikkeli toistumuotoisista korjausaloitteista mandariinikiinaksi käydyissä keskusteluissa. Wu vertailee nousevalla intonaatiolla tuotettuja ja partikkeliin *a* päättyviä toistoja toisiinsa. Hän osoittaa, että finaaliin partikkeliin *a* päättyvät toistot tutkitaan usein kuulemis- tai ymmärtämisehdokkaiksi ja niihin on odotuksenmukaista tuottaa reaktioksi vahvistus. Nousevalla intonaatiolla tuotetut toistot taas kuullaan osoituksiksi tunnustamisen tai ymmärtämisen ongelmista. Wu näyttää myös, millä tavalla toistot voivat välittää niiden tuottajan asennetta puheena olevaa asiaa kohtaan ja esimerkiksi implikoida sitä, että edeltävään vuoroon liittyi jotakin hämmästyttävää, odottamatonta tai jopa virheellistä tietoa. Wun artikkeli on kiinnostava lisä toisen aloittamaa korjausta koskevaan tutkimukseen. Se on kuitenkin sisällöltään lähes täsmälleen sama kuin Wun aikaisempi samaa aihetta käsittelevä teksti (Wu 2006). On vaikea ymmärtää, miksi samansisältöinen artikkeli on julkaistu toiseen kertaan, kun kysymys ei kuitenkaan ole erityisen vaikutusvaltaisesta tai vaikeasti saatavilla olevasta tekstistä.

Toisessa korjauksia koskevassa artikkelissa Barbara Fox, Fay Wouk, Makoto Hayashi, Steven Fincke, Liang Tao, Marja-Leena Sorjonen, Minna Laakso ja Wilfrido Flores Hernandez raportoivat laajan kansainvälisen itsekorjauksia koskevan tutkimuksen tuloksia. Tutkimuk-

sessä on mukana seitsemän eri kieltä, jotka kuuluvat kuuteen eri kieliryhmään ja eroavat tyypologisesti toisistaan. Tutkimuksen kohteena tässä artikkelissa on se, missä kohtaa sanassa eri kielten puhujat tyypillisimmin aloittavat itsekorjauksen. Tutkimus rajoittuu *yksinkertaisiin itsekorjauksiin*, joissa käytetään vain yhtä mahdollista korjausoperaatiota eli joko kierrätetään sana tai sanan osa tai korvataan osa sanasta tai koko sana toisella. Keskeinen tulos on, että sanan pituus on yhteydessä korjauksen aloittamisen paikkaan. Tutkituissa kielissä puhujat aloittavat yksitavuisissa sanoissa korjauksen tyypillisesti vasta sitten, kun sana on tunnistettavissa. Monitavuisissa sanoissa taas korjaus aloitetaan usein ennen kuin sana on tunnistettavissa. Tutkijat toteavat, että yksitavuiset sanat ovat useissa kielissä funktiosanoja, joita ehkä kierrätetään paljon, jotta pystyttäisiin viivyttämään niitä seuraavaa sisältösanana. Vaikka tutkimuksen metodiset lähtökohdat ovat keskustelunanalyysissa, artikkeli on otteeltaan kvantitatiivinen ja tulosten esittelyssä korostuvat määrälliset havainnot laadullisia enemmän. Konkreettisesti tämä näkyy esimerkiksi siinä, että artikkelissa on yhteensä 21 määrällistä informaatiota havainnollistavaa taulukkoa, mutta vain neljä keskusteluesimerkkiä, jotka havainnollistavat tutkittavaa ilmiötä. Konkreettisten esimerkkien puuttuminen ja määrällisen informaation yksityiskohtainen esittely vaikuttavat siihen, että artikkeli on välillä puuduttavaa luettavaa.

Kolmannessa korjauksia käsittelevässä artikkelissa Maria Egbert, Andrea Golato ja Jeffrey Robinson vertailevat saksan *was* ja *was denn* -korjausaloitteita englannin *what*-aloitteeseen. Näiden laskevilla sävelkululla tuotettujen korjaus-

aloitteiden tehtävänä on osoittaa ongelmalliseksi edellisessä vuorossa esiintynyt pro-sana (esim. *it, this, that*) tai muu indeksikaalinen ilmaus. Aloitteita seuraavassa korjausvuorossa on usein substantiivilauseke, joka nimeää korjauksen kohteena olleen tarkoitteen. Vertailu osoittaa, että saksassa on käytössä kaksi vaihtoehtoista korjausaloitetta (*was, was denn*), joita voidaan käyttää samaan funktioon kuin englannin *what*-korjausaloitetta. Kirjoittajat pohtivat, mikä tehtävä *denn*-partikkelilla on osana korjausaloitetta. Pohdinta jää hypoteettiseksi, koska tapaukset ovat harvinaisia, mutta se on kuitenkin suomalaisen lukijan näkökulmasta kiinnostavaa, sillä myös suomen korjausaloitteissa on usein partikkeleita, joiden funktioista on vasta hyvin vähän tietoa. Kiinnostavaa olisikin tutkia, mikä erottaa esimerkiksi korjausaloitteena käytettyjä *mikä* ja *ai mikä* -vuoroja toisistaan (ks. Haakana 2011).

Dialogipartikkeleista katseeseen

Kirjan toisessa osassa on neljä artikkelia, jotka kaikki käsittelevät vastauksia ja reaktioita erilaisiin toimintoihin. Sen aloittaa Anna Lindströmin artikkeli, joka käsittelee tietynlaisella prosodiallya tuotettua ruotsin *ja*-dialogipartikkelia: partikkelin vokaali on pidennetty ja sitä tuotettaessa sävelkulku nousee sanan loppua kohden hieman. Lindström näyttää, että tällainen *ja*-partikkeli sijoittuu usein ensimmäiseksi elementiksi vuoroihin, jotka ennakoivat erilinjaisuutta, esimerkiksi tarjouksesta kieltäytymistä. Artikkelin osoittaa, miten tärkeää prosodian huomioon ottaminen on analysoitaessa erilaisia vuorovaikutustoimintoja, ja tuottaa tietoa myös siitä, millä tavalla vuorovaikutuksessa rakennetaan erilinjai-

suutta. Kieltenvälinen vertailu ei kuitenkaan ole artikkelissa selvästi läsnä, vaan lähinnä Lindström vertailee oman koelmansa tapauksia toisiinsa.

Osion toisessa artikkelissa Trine Heinemann analysoi kahta käytännettä, joilla keskustelijat tanskankielisissä keskusteluissa osoittavat, että edellä kysytty kysymys oli sopimaton: samassa prosodisessa yksikössä peräkkäin tuotettuja dialogipartikkeleita sekä *da*-adverbia. Kysymys on hänen analysoimissaan tapauksissa sopimaton sen vuoksi, että siinä kysytään asiaa, jonka pitäisi jo olla kysyjän tiedossa. Heinemann vertailee havaintojaan hyvin monipuolisesti sekä englanninkielisistä että saksan- ja hollanninkielisistä keskusteluista tehtyihin huomioihin.

Makoto Hayashi ja Kyung-Eun Yoon analysoivat artikkelissaan japanin ja korean dialogipartikkeliä *un*, joka tuetaan sellaisessa kolmannessa vuorossa, jota edeltävä toinen vuoro on myös ollut dialogipartikkeli. He osoittavat analyyssissaan, että partikkelin käyttö ennakoiti lopettamista: joko meneillään olevan toiminnan tai topiikin lopettamista tai meneillään olevan vuoron lopettamista. He vertailevat havaintojaan erityisesti englannista tehtyihin tutkimuksiin ja toteavat, että dialogipartikkeleita voidaan käyttää topiikkien ja aktiviteettien rajakohtien osoittamiseen monissa muissakin kielissä japanin ja korean lisäksi. Dialogipartikkelin käyttö vuoron lopun osoittamisessa taas saattaisi olla nimenomaan japanille ja korealle ominaista. Näissä kielissä puhujien on havaittu rakentavan vuorojaan pala palalta siten, että he tuottavat pieniä osia (esim. lausekkeita) kerrallaan. Jokaisen pienen vuoron osan jälkeen he jättävät tilaa keskustelukumppanille osoittaa ymmärtämistä. Vuoro voidaan ”jättää kesken”

siinä vaiheessa, kun vastaanottajalla on tarpeeksi kielellistä ainesta, jonka perusteella hänen on mahdollista päätellä vuoron sisältö ja tehtävä. Jos siis keskustelukumppani kesken jääneen vuoron osan jälkeen tuottaa dialogipartikkelin, voi syntaktisesti keskeneräisen vuoron puhuja myös tuottaa kolmannessa vuorossa dialogipartikkelin, jonka tehtävänä on osoittaa, että hänen edeltävä vuoronsa on saatettu päätökseen. Kirjoittajat toteavat, että vuoroja jätetään syntaktisesti kesken erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa vuoron loppu on selvästi pääteltävissä kontekstista. Samalla vältytään lausumasta itsestäänselvyksiä. Toisaalta vuoro saatetaan jättää kesken myös arkaluontoisista tai mahdollisesti erimielisyyttä herättävistä asioista puhuttaessa.

Federico Rossano, Penelope Brown ja Stephen Levinson analysoivat artikkelissaan katseen jäsentymistä kysymysvastaus-sekvensseissä. Heidän aineistonsa on läsnä kolme eri kieltä ja kulttuuria: Pohjois-Italissa puhuttu italian kieli, Rossel-saarella Papua-Uudessa-Guineassa puhuttu yeli *dnye* -kieli sekä Etelä-Meksikossa puhuttava mayakieli *tenejapan tzeltal*. Jokaisesta kolmesta puheyhteisöstä on aineistona noin kymmenen tuntia *dyadeja*, joista on poimittu kustakin kolmesataa kysymys-vastaus-vierusparia, joiden analyysiin tulokset perustuvat. Kirjoittajat kysyvät, millaisia mahdollisesti universaaleja piirteitä katseen vuorovaikutuksellisessa käytössä voi löytää ja millaisia eroja siinä toisaalta voidaan havaita kulttuurien välillä. Otteeltaan tutkimus on tilastollinen, mikä tarkoittaa tässä sitä, että tulosten esittelyssä korostuu numeerinen tieto. Tutkittavaa ilmiötä konkretisoidaan kuitenkin myös keskusteluesimerkein, joiden avulla kir-

joittajat onnistuvat hyvin uskottavasti osoittamaan, millaisiin havaintoihin numerinen tieto perustuu. Keskusteluesimerkeissä katse on litteroitu puherivien yläpuolelle pienien kuviodien avulla. Nämä kuviot ovat helppolukuisia ja tekevät litteraateista hyvin havainnolliset. Tällainen katseen litterointi sopii varmasti erityisen hyvin dyadien litterointiin, mutta sovellettuna sitä voisi ehkä käyttää myös monenkeskisten keskustelujen litteroinnissa.

Tulokset osoittavat, että kaikissa tutkituissa kielissä kysymysten esittäjät katsovat keskustelukumppaniaan useammin kuin kysymysten vastaanottajat. Ylipääntään kysymysten esittäjien katsekäyttäytyminen oli hyvin samanlaista kaikissa tutkituissa puheyhteisöissä, mutta kysymysten vastaanottajien katsekäyttäytymisessä oli enemmän eroja. Katseessa näyttää olevan eniten vaihtelua erityisesti sekvenssien rajakohdissa: katseen pois kääntämisellä saatetaan esimerkiksi osoittaa sitä, että sekvenssi on loppumassa. Nämä havainnot ovat ristiriidassa aikaisempien katsetta käsitelleiden tutkimusten kanssa, joissa keskeinen huomio on ollut se, että katsetta käytetään osoittamaan erityisesti puheen vastaanottamista ja tarkkaavaisuutta (ks. esim. Goodwin 1980). Tutkimuksessa korostuukin ajatus, että katsetta on tarkoituksenmukaista tarkastella sekvenssien ja vuorovaikutustoiminnan tasolla eikä pelkästään vuorojen tasolla niin kuin tähän saakka on paljon tehty. On kuitenkin huomattava, että aineisto koostui nimenomaan kahdenkeskisistä keskustelutilanteista. Monenkeskisissä keskusteluissa katseen jäsentyminen saattaa olla erilaista. Kaiken kaikkiaan Rossanon, Levinsonin ja Brownin artikkeli on kuitenkin tämän teoksen painavinta an-

tia niin metodologisesti kuin tulostensa puolesta. Lisäksi se on hyvin elegantisti kirjoitettu.

Kannanotoista viivästettyihin toimintoihin

Kirjan kolmannen osan artikkelit käsittelevät kannanottoja ja vastauksia niihin sekä viivästettyjen toimintojen tuottamista vuorovaikutuksessa. Osan ensimmäisessä artikkelissa Marja-Leena Sorjonen ja Auli Hakulinen analysoivat *niin on, on se ja se on* -vuoroja, joilla osoitetaan samanmielisyyttä edeltävässä vuorossa olleen kannanoton kanssa. Artikkelit täydentää samojen kirjoittajien aikaisempaa Haakanan, Laakson ja Lindströmin toimittamassa vertailukirjassa julkaistua tutkimusta *on, on on, on se ja on joo* -vuoroista vastauksina kannanottoihin. Kirjoittajat osoittavat, että vuorovaikutuksen osallistujat eivät vastauksissaan kannanottoihin varioi ainoastaan samanmielisyyden voimakkuusastetta, vaan vastauksen muotoiluun vaikuttaa myös se, missä määrin keskustelijat jakavat samanlaisen näkökulman arvioitavaan kohteeseen. *On se* -vastaukset implikoivat, että osallistujien kokemus arvioitavasta asiasta tai sen merkitys heille on erilainen. *Se on* -vastauksella kannanoton vastaanottaja vahvistaa keskustelukumppanin kannan, mutta osoittaa samalla, että hänellä on jo aikaisemmin ollut sama kanta. *Niin on* -vastaukset taas osoittavat samanmielisyyttä edeltävän kannanoton kanssa eikä niihin liity samanlaisia lisämerkityksiä kuin *on se ja se on* -vastauksiin. Kirjoittajat vertailevat havaintojaan erityisesti englanttiin ja toteavat, että englannissa vastaavia eroja reaktioissa kannanottoihin voidaan välittää esimerkiksi prosodian avulla.

Sidnell käsittelee artikkelissaan *if*-alkuisia toistoja kahdessa kreolikieltä käyttävässä puheyhteisössä Karibialla. Näitä *if*-alkuisia toistoja käytetään sekä korjausaloitteina että kannanottojen jälkijäseninä. Perusympäristössään ne toimivat korjausaloitteina, joiden ongelmavuorona on kyllä tai ei -tyyppinen kysymys. Kannanottojen jälkijäseninä ne osoittavat samanmielisyyttä niitä edeltävän kannanoton kanssa. Samalla ne kuitenkin käsittelevät kannanottoa kysymyksenä ja vuorona, johon liittyy jonkinlaista epävarmuutta. Näin ollen *if*-alkuisilla vastauksilla ei ainoastaan osoiteta samanmielisyyttä vaan myös episteemistä etuoikeutta arvioida arvioinnin kohteena olevaa asiaa. Sidnell vertailee havaintojaan erityisesti englannista ja ranskasta tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin.

Viimeisen osion kolmannessa artikkelissa Galina Bolden analysoi venäjän kielen *-to*-partikkelia, jolla voidaan osoittaa, että meneillään oleva vuoro ei liity juuri edeltävään vuoroon vaan johonkin jo aikaisemmin sanottuun (*skip-connecting*, ks. Sacks 1995: II, 349–351, 356–357). *-to*-partikkelilla voidaan siis osoittaa, että vuoro on ”väärässä paikassa” ja viivästynyt, koska se palaa johonkin sellaiseen toimintaan, joka oli käynnissä aikaisemmin ja josta ollaan siirtymässä jo eteenpäin. Bolden analysoi partikkelin käyttöä erityisesti kahdessa erilaisessa toimintakontekstissa: Ensinnäkin osana tarinankerronnan lomassa esitettyjä kysymyksiä, joilla haetaan tarkennusta johonkin aikaisempaan osaan meneillään olevassa kerrontajaksossa. Toiseksi osana sellaisia etujäsenenä toimivia kysymyksiä, jotka ovat jollakin lailla viivästyneitä suhteessa meneillään olevaan toimintaan. Bolden pohtii topiikkijaksojen ja toimintajaksojen eroja ja osoittaa, että *-to*-partikke-

lin avulla palataan nimenomaan johonkin aikaisemmin käynnissä olleeseen toimintaan eikä niinkään puheen aiheeseen. Tämä topiikkeihin ja toimintajaksoihin kohdistuva pohdinta on hänen artikkelissaan metodologisesti kiintoisaa.

Schegloff esilukijana

Teoksen päättää Schegloffin kirjoittama laaja kommenttiosuus. Se on osin sävyllään saarnaava, mutta kuitenkin kiinnostavaa luettavaa ja tärkeä erityisesti sen vuoksi, että siinä Schegloff ottaa kantaa vertailevan tutkimuksen metodologisiin haasteisiin, esimerkiksi kysymyksiin suurten aineistojen käsittelystä. Näitä metodologiaan liittyviä kysymyksiä nostetaan kirjassa muuten esille harmillisen vähän. Schegloff myös kommentoi kirjan artikkeleita, mikä tekee lukukokemuksesta vuorovaikutuksellisemman kuin se olisi ilman tällaista keskusteluosuutta. Pisimpään Schegloff kommentoi itsekorjauksia koskevaa laajaa kansainvälistä tutkimusta sekä katsetta käsittelevää kolmea eri puheyhteisöä vertailevaa tutkimusta, koska nämä ovat hänen mielestään kirjassa ne artikkelit, joissa vertaileva ote näkyy selvimmin. Itsekorjauksia koskevaan tutkimukseen Schegloff suhtautuu kriittisesti sen kvantitatiivisen otteen vuoksi ja siksi, että artikkelissa ei juurikaan pohdita korjausten vuorovaikutuksellista merkitystä, etenkin aineistoimerkkien kautta. Katsetta käsittelevää artikkelia Schegloff arvioi suopeammin.

Kaiken kaikkiaan Sidnellin toimittama teosta luonnehtii epätasaisuus. Se on kokoelma eri aihepiirejä käsitteleviä artikkeleita, joissa vertaileva ote on eri tavoin läsnä: toisissa hyvin selvästi ja toisissa taas piilotetummin. Teoksen teema

kutsuu mielestäni pohtimaan vertailua nimenomaan metodologian näkökulmasta, ja tähän ajatukseen virittelee myös teoksen johdanto. Artikkeleissa kuitenkin pohditaan vain vähän sitä, mitä vertailulla voidaan saavuttaa tai minkälaisia ongelmia vertailuun keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa voisi liittyä ja miten niitä voisi ratkaista. Teoksen metodologinen anti jääkin lähes kokonaan Scheglofin kommenttiosuuden varaan ja on kaiken kaikkiaan vähäinen. Koska teos on monella tavalla epäyhtenäinen, sitä on vaikea suositella luettavaksi yhtenäisenä kirjana millekään tietylle kohderyhmälle. Parhaiten se nähdäkseni palvelee vuorovaikutuslingvistiikasta kiinnostuneita tutkijoita, jotka voivat lukea sen yksittäisiä artikkeleita.

NIINA LILJA
niina.s.lilja@jyu.fi

Lähteet

- GOODWIN, CHARLES 1980: Restarts, pauses, and the achievement of a state of mutual gaze at turn beginning. – *Sociological Inquiry* 50 s. 272–302.
- HAAKANA, MARKKU 2011: *Mitä ja muut avoimet korjausaloitteet*. – *Virtittäjä* 115 s. 36–67.
- HAAKANA, MARKKU – LAAKSO, MINNA – LINDSTRÖM, JAN (toim.) 2009: *Talk in interaction. Comparative dimensions*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RAUNIOMAA, MIRKA 2010: Keskustelunanalyysin vertailevia näkökulmia. – *Virtittäjä* 114 s. 588–592.
- SACKS, HARVEY 1995: *Lectures on conversation. Volume I ja II*. Toimittanut Gail Jefferson. Oxford: Blackwell.
- WU, RUEY-JIUAN REGINA 2006: Initiating repair and beyond. The use of two repeat-formatted repair initiations in Mandarin conversation. – *Discourse Processes* 41 s. 67–109.

Tarpeellista perustietoa – mutta kuinka ajanmukaisesti?

Tapani Lehtinen: *Kielen vuosituhannet. Suomen kielen kehitys kantaauralista varhaisuuteen*. Tietolipas 215. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2007. 306 s. ISBN 978-951-746-896-1.

Tapani Lehtisen *Kielen vuosituhannet* on lähinnä yliopistolliseksi oppikirjaksi tai asiasta kiinnostuneille (sivistyneille) maallikoille tarkoitettu tietopaketti suo-

men kielen historiallisesta taustasta. Vastaavaa teosta ei ole aikaisemmin ollut saatavissa. Kaisa Häkkisen *Mistä sanat tulevat* (1990) ja *Suomalaisten esihistoria kielitieteen valossa* (1996) ovat aloittelijalle sopivia, mutta keskittyvät nimiensä mukaisesti lähinnä etymologiaan ja kielihistorian esihistoriallisiin tulkintoihin. Lisäksi molemmat teokset ovat jo joiltain osin vanhentuneita. Lauri Hakuli-